

TÜKRÖK KÖZÖTT

Irta: Mándy Iván

Szerda este feljött hozzám Szeverényi Kálmán házbizalmi. Hatalmas, kövér ember kék szveterben, piros nyakkendőben. Úgy jött be a homályos előszobába, mint aki attól fél, hogy fellök valamit. Roppant mereven tartotta a könyöket.

— Hát mindig csak itthon van asszonyom? Mondták is nekem, ide akármikor jöhetek.

Ezt már bent mondta a szobában. Kalapját térdére tette, száját összehúзва a kepeket nézte.

— Ismertem én jól a megboldogult férjét. Egyszer megállított a lépcsőházban. — Mit akarnak megint ezzel a zsidózással? — kérdezte tőlem. — Elterelik a figyelmet a háborúról! Mert arról van szó, igenis háborút akarnak! — Akkor én mosolyogtam, de aztán...

Legyintett, ujjával köröket vont az asztalon, mintha sose akarná abbahagyni. Hirtelen fölnézett.

— Házigazolás lesz. Ötös bizottság tartja az igazolást nálam, jövő kedden. Tudjuk, sokat szenvedett, asszonyom, a nyilasok megverték, mert bujtatott valakit. Egyszer jöjjön le hozzám és szép nyugodtan mondjon el mindent. Itt nem arról van szó, hogy bemártsunk embereket, de aki bűnös... Ért engem!

Egyszerre felállt, mintha megijedt volna valamitől ebben a szobában. Kifelé megint azt mondta:

— Jöjjön le hozzám.

Becsuktam mögötte az ajtót. — Úgy, hát ismerte a férjemet? És még miket mondhatott neki János? Mert annyi mindenről tudott beszélni, ha összeakadt valakivel a lépcsőházban, vagy az utcán. Olykor vadidegen embereket vonszolt fel, hogy megmutassa a könyveit. Egyszer beállított egy lehetetlenül hosszú, szemüveges alakkal. — Ez itt Koncz Géza. Egy könyvesboltban találkoztunk, képzeld, ő is Csehovot akart venni! — Koncz Géza hónapokig ebédelt nálunk, később még a barátait is felhozta.

Oly furcsa most az üres lakás. Már beesteledett, de nem gyújtottam fel a villanyt, csak ültem a sötétben. Lentről az utcalámpák pálás sárgás fényvel megvilágították az ablakot. Hallani lehetett, ahogy egy lovaskocsi lassan végigkocog az utcán. — Milyen mereven ült itt az előbb Szeverényi Kálmán, alig várta, hogy elmenjen.

Aztán az a novemberi délután volt előttem, amikor a nyilasok jöttek. Vörös bajusza, vékony, fehér orra volt annak a férfinak, aki kérdezett. Egész közel hajolt hozzám, és mintha távolról, valahonnan az ő háta mögül hallanám a hangomat. — Nem ismerem Gardner doktort! — Lépések a szobában, ajtók nyitak, csukódtak, magas, nyilas karszalagos lépett ki a hálóból. Mondott valamit és a vörös-bajuszos hirtelen arcaivágott. Aztán egyszerre egyedül maradtam a feltört szekrénnel, kirángatott ruhadarabokkal.

— Ő volt, Kocsis Béla. — Ezt a szomszédom mondta később. Hogy a Kocsis Béla jelentett fel. Feleségével és két gyerekével lent lakik a földszinten. A kislánya rongybabát szorongatott az óvóhelyen.

Dehát Kocsis nem is ismer, mi baja velem?

Még kétszer jöttek hozzám a nyilasok. Már tudtam, legjobb, ha elengedem, kinyujtom a tagjaimat, akkor nem érzem úgy az ütéseket. De még mindig a hangom volt a legfurcsább, ahogy ilyenkor feleltem. — Nem volt itt Gardner doktor, semmiféle holmit nem dugott el. — A vörösbajuszos feltúrta a leveleimet. — Ezt a férje írta? Akkor még a vőlegénye volt? — Újra kellett hallanom a szavakat, amiket annyit olvastam.

Este az óvóhelyen láttam Kocsis Bélát. Sámlin gubbasztott, tüskés fejét kezébe hajtva. Ez jelentett fel?

Felszabadulás után egyszer a kapuban találkoztunk. Mereven a szemembe nézett és úgy égett az arca. Hirtelen füttyülni kezdett. Aztán csak azt hallottam, hogy az ajtó becsapódik az udvarban.

Mit akar a házbizalmi? Szép nyugodtan mondjak el mindent?

Nem tudtam éjszaka aludni. Mintha figyelnének a szomszéd lakásokból. Engem, aki majd beszélni fog.

* * *

Olyanok szólítanak meg, akik azelőtt észre se vettek. Oswaldné, a tanácsos felesége. Tászkás ráncokban lóg az arca, de aranyszőke haja kislányosan loknis. Kutyája is van, csengővel a nyakán.

— Igazán nem tudom, miért kell nekünk a lépcsőházban beszélgetni, mintha nem lenne más hely! Egyszer jöjjön el hozzánk, Annuska! Éppen tegnap említette az uram, milyen nagyszerűen viselkedett a nyilas időkben. Ez a lélek bátorsága. Így mondta.

Fölnéztem rá. A lélek bátorsága... — miért aláz meg ezekkel a szavakkal? Egy mozdulatot tettem, de megfogta a karomat.

— Most pedig ételt visz a szegény gyerekeknek. Milyen csodálatos!

A kutyája ugatni kezdett, erre elengedett. Utánam szól, hogy majd megbeszélünk valamit, mert találkozniunk kell.

Ahogy mentem az utcán a lábosaimmel, még mindig reá gondoltam. Azt hiszem, nevet rajtam ez az asszony. Dehogy akar ő velem találkozni, csak éppen kellett valamit mondani a lépcsőházban.

A Kőrút sarkán megint láttam a cigarettaárusokat, — egy falka gyereket. Pirosarcú kisfiú rohant felém, kezében cigarettásdoboz. Szétnyíló, rongyos kabátja alatt a csupasz melle. Utána mankón kopogott egy katonasapkas. Pöttömnyi lányka cikázott végig a lábak között. Egyre többen jöttek, ellepve a járdát. Csattogtak a meztelen talpak. Üvöltve vágattak előre, mintha fel akarnák falni az utcát.

Az a kislány, akihez mentem, betegen feküdt. Elfordította a fejét, ahogy le tettem a lábosaimat.

— Várj, mindjárt kapsz levest. Nagyanya hol van?

Nem felelt. Akkor se nézett rám, amikor a leveseskanalat a szájához emeltem.

Az üres lábásokat rakosgattam, amikor megszólalt.

— Egy fát láttam álmomban a sivatag közepén. Tele mindenféle színes madárral. A madarak egy darabig mozdulatlanul ültek az ágakon, mint csodálatosan színes levelek. Aztán elrepültek a fával. De akkor már nem is fa volt, hanem egy repülő kard. Otfelé nyílt a tüzes éle.

Árnyék esett be a légypecsétés ablakon.

— És hova repült a tüzes kard?

— Menj most!

A házunk kapujában kis csoport beszélgetett. Ahogy elmentem mellettük, a nevemet hallottam.

— Ügye, most is tőle jön?, attól a beteg kislánytól? — Kék-kendős nő állt előttem. — Igaz, hogy elhurcolták a szüleit?

— Igen, a nagyanyjával él.

— És maga mindig visz neki valamit.

A vállak gyűrűje bezárult körülöttem. Szinte vártam, hogy hátbaveregetnek. Valaki azt mondta.

— Gyerekváros lesz Hajduhadházán, csak így lehet megoldani ezt a kérdést.

— Igen, igen.

Végre továbbengedtek.

Milyen számárság, gondoltam otthon, miért nem beszélék velük? Azt hiszik, gögös vagyok. De a beszéd nehéz. Hiszen még annak a gyereknek is alig tudok valamit mondani, csak ülök az ágya mellett a lábosaimmal.

Vannak aztán más találkozások.

Igy este, ahogy hazafelé mentem, lépések csattogtak mögöttem. Egy férfi vágatott el mellettem. Úgy a vállán át visszanezített. Semmler, a negyedikemeleti szabó. Azt mondják, részeges és veri a feleségét. A válla falas, kalapját kezében lengette. Megállt egy kirakatnál, de jól láttam, hogy felém pislog. Mögéje értem és akkor hirtelen hozzámugrott.

— Most jól benyalja magát a házbizalminál, meg a többi nagyfejűnél, na csak ne nézzen úgy, tudja jól, miről van szó... És olyan biztos abban, hogy a Kocsis jelentette fel, olyan biztos? De miért ne törje ki valakinek a nyakát, nem igaz? Mondja meg nekik azt is, köpjön be engem is, maga, maga...!

Behúzta a fejét, előrefutott. A kalapja repült utána.

Mit akar tőlem és mit akarnak a többiek? Az öreg méltóságos asszony, aki nem fogadja a köszönésemet? Vagy az az ismeretlen, aki egy éjszaka cédulát dugott be az ajtómon ezzel a felírással. —
Áruló!

* * *

— De most már igazán le kell jönnie hozzánk!

Oswaldné mondta ezt és közben kivett egy könyvet a szekrényből. Pelelapozott. — Ambrus... na, Istenem... — Rámnézett, visszatette a könyvet.

— A férjem nagyon szerette.

Oswaldné körbevándorolt a szobában, ujját végighúzta egy szék támláján. — Egyedül tartja rendben a lakást? — Aztán megint előttem állt, kinyújtotta felém a kezét. A férjem is látni szeretné, nem szabad, hogy így elbujjon!

Azt hiszem, nagyon ostobán mosolyoghattam, mert hirtelen elfordult. Olyasmit mondtam, hogy hiszen nem bujok én el, de ő akkor már ment kifelé, mint akit megbántottak. Talán a meghívást is elfelejtette.

Visszafordult az ajtóból.

— Hát akkor holnap este várjuk. Ne féljen, nem leszünk sokan.

Azt se tudom, milyen ruhát vegyek fel, olyan régen voltam társaságban. — A könyvszekrényhez mentem. Igen, ezeket a köteteket a férjem vásárolta, meg a folyóiratokat is. — Tudod, milyen olcsó volt, valósággal becsaptam a kereskedőt! — Mindig így kezdte, mintha én haragudtam volna.

Másnap este feljött Oswaldné és Szeverényi Kálmán. A házibizalmi halványkék dobozt tett az asztalra.

— Kis cukorka. Féltünk, elfelejtette a meghívást.

— Nem, nem.

— Hát most még leszaladok az üzletbe. Hiába, az elszámolásnál ott kell lenni! — Szeverényi elmosolyodott. — Sok baj van ám egy ilyen kocsmával. Egy suhancot kidobtunk, mert kevesebbet akart fizetni. És még neki járt a szája, hogy majd visszajön a barátaival.

Oswaldné megvárta, amíg átöltözöm. Egy darabig hallgatott, aztán gyerekkoráról kezdett beszélni, a ferencvárosi házról, az éhségről.

— Kőkemény zsemlyét tartottam a kezemben, azt néztem, ahogy mentem a havas úton az iskola felé. A hó szikrázott, én meg a zsemlyét nyalogattam. — Mit tud erről a férjem, nem is ismer!

Átfogta a vállamat, aztán akárcsak álomból ébredne.

— Jaj, még valahova be kell szólnom!

Igy hát még egy kicsit egyedül maradhattam. Az ám, gondoltam, nem ismerjük mi egymást. Ezek sem engem hívnak, hanem valami hóbortos öregasszonyt, aki ételt visz a gyerekeknek és elmondja majd... Mit mond el? Hogy valaki följelentette és megverette? Ezt akarják hallani? De talán nem is ő volt. Miért nem jön fel hozzám Kocsis Béla? Vagy nékem kéne lemennem?

Kiléptem az ajtón és a szomszédnőm belémkarolt. Együtt mentünk le a második emeletre.

— Itt a mi kedves vendégünk!

Oswald tanácsos maga mellé ültetett az asztalnál, a felesége tortaszületet tett a tányéromra.

— Egy kicsit büszkék vagyunk magára.

Végignézttem az arcokon és a legjobban szerettem volna fölállni, — fölállni és elmenni innen. Le a földszintre, ahhoz az emberhez, akivel beszélnem kell. De csak ültem, mintha megfagyott volna a lábam. Koccintanom kellett.

— Egészségére asszonyom!

— Ha mindenki így viselkedett volna azokban az időkben...

Vágtak a szavak, akár a vesszőcsapás. Ha tudnák, milyen nagy volt a félelmem...

Megint ittunk. A többiek beszélgettek, de hozzám most nem szóltak. Ez így kellemes volt, mert lassan elálmosodtam a bortól. — Fölnéztem és mintha könnyű álomban úsznának előttem az arcok.

Akkor egyszerre, akárcsak egy kis harang szólalt volna meg bennem. Oly finoman kongott, hogy alig hallottam. Aztán egyre erősebben és végül, mintha már én ülnék a harang alatt.

Oswald tanácsos fölugrott.

— A kapuórség kongat!

Nyurga férfi állt az ajtóban.

— Betörték az italmérésbe!

Körülnéztem, de Szeverényi Kálmán már nem volt a szobában. A többiek is mentek kifelé. A nyitott ajtókon egyre jobban hallatszott a repedt házi harang kongása. Akárcsak maga a ház jajveszékelt.

A összeroskadt torta fölött sápadtan égett a villany.

Hegyesszakállas férfi egyedül ült az asztalnál. Ivott. Aztán egyik pohárból a másikba öntötte a bort, majd megint vissza, hosszasan, lassan csorgatva egyik pohárból a másikba. Közben ezt mondta.

-- Sose szerettem mást, mint Csécsy Évát.

Kissé puffadtarcú nő állt mögötte, süteményt majszolva. A morzsák peregetek az arcán, ahogy felkiáltott.

-- Hány évig mondd még ezt? És gyere már, hiszen betörték!

A szakállas nem mozdult. Magasra tartott kézzel, szinte a vékony, fehér ujjai közül folytatta a bort.

Feldült egy szek, valaki meglökte a vállamat. Egy kéz belemarkolt a tortába.

— Egyen csak maga is!

Kint a folyosón, mintha sötét hátakon úsznék előre. Apró fények villantak. A szomszéd ház tűzfalán felgyulladt a villany, de nem láttam egyetlen arcot se. Lefelé sodortak a lépcsőn. Forró lehellet csapódott az arcomba. Ez ő... Kocsis Béla... Itt van mellettem!

Egyedül álltam a falnál.

Asszonyok vágtattak el mellettem sodrófával, fakanállal, az egyik valami fényes üsttel. Mintha egymás válláról pattantak volna előre.

Hátulról, az udvar felől nyomultak be a kocsmába.

Kivágódott az ajtó, és a hirtelen felcsapódó fényben két vörös térdet láttam. Aztán egy foltos, szőrös arcot, ócska harisnyával a fején. Az egész szellessvállú alak akár egy hordóból ugrott volna elő.

— Előre, Jumbó! Ússed, Jumbó!

Ideges, fekete patakokban folyt a bor a kilyukasztott hordók-ból. Ericzesznadrágos fiú ugrott fel, kezében rumosüveggel.

Előretört az asszonyok sorfala. Oswald tanácsosné tühegyes körmeivel ugrott Jumbó arcába, — mellette Pólíka, a mosónő. Valósággal előre potyogtak, mintha hátulról benyomták volna a falat. Úgy lobogtak az arcok, mint a fel-felcsapódó lángok.

Üveg repült el a fejem fölött, beugrottam a pénztárba. Összehúztam magam és most csak a lábakat láttam. Aztán egy arcot. Kocsis Bélát, ahogy egy-egy üveggel a hóna alatt csücsül a padlón a pult mögött. Felém fordította a fejét, az üvegek kipotyogtak a hóna alól, ő pedig beletenyeretelt a ragacsos lébe. Így nézett, fejét vállá közé húzva.

Föntről Szeverényi Kálmánt hallottam.

— Ne hagyjátok a bitangokat!

Megkondult egy üst. Roppant erővel, egyre hangosabban szólt, mintha fel akarná riasztani a várost.

Egyszerre csak itt mellettem Kocsis Béla. Mintha cserepeken csúszott volna felém. Térdelt. Aztán nagyon lassan felém nyujtotta a kezét.

De akkor valaki félrerúgta. Egy pillanatra még láttam az elhanyagolt arcát. Jumbó ugrott az ajtó felé. Két nő kapaszkodott a karjába.

A fal, mintha hatalmas, égő táblaként meghasadna.

Előre zuhantam.

Csak fent, a szobámban tértem magamhoz. Az ágyon feküdtem, szembe az ablak keresztjével. A kék reggeli eget néztem, de Kocsis arca volt előttem, ahogy beszélni akar ott a kocsmában, de félrerúgják.

Ki se mozdultam hazulról. Nem volt erőm lemenni a földszintre. Hogy néznének rám Kocsisék, hogy fogadnának? ...

Dehát fontos ez?

Nem tudom miért, egy régi álmom jutott eszembe: — Hosszú, szürke kőfal mellett mentem, a nap valahogy ferdén esett a falra és körülöttem zöldes tócsák csillogtak. A fal mögül hatalmas, fekete vasrudak meredtek az égre. Nem néztem hátra, de tudtam, jön mögöttem valaki. Feketeruhás férfi, pár lépésre tőlem. Ha én megálltam, ő is megállt. A fal egyre sárgább lett a lemenő napban és egy kisfiú ült a szélén, lábát lógázva, borsapkában. Arca szürke, elhagyatott és mintha rácsok közül nézne. Megálltam előtte. Éreztem, végem van, ha rámnéz. De ő csak gubbasztott léhajtott fejjel. Akkor megszólalt mögöttem a feketeruhás férfi: Tettél már valamit érte? Tettél már valamit a szabad életért? — Ahogy ezt kérdezte, egyszerre megkönnyebbültem. — Még nem — feleltem —, de talán

lesz hozzá erőm. — Aztán szinte kiáltottam. — Lesz hozzá erőm! — Sírni kezdtem, de ez már a boldogságtól volt, mert olyan könnyű és vidám lett a szívem.

Most is, hogy erre az álomra gondoltam, akárcsak énekeltem volna az anyámnak. És mindjárt arra a verssorra kellett gondolnom, amit annyit hallottam anyámtól... — A Lajtánál áll a császár. — Ennyi volt az egész, soha nem tudtam elfelejteni. — A Lajtánál áll a császár. Valami szürke egyenruhában képzeltem a császárt, ahogy hátratett kézzel, mozdulatlanul nézi a vizet. Mellette a lova, de ő nem törődik vele. Nem törődik semmivel, csak áll és nézi a vizet. — Mi volt ebben nekem olyan édesen szomorú, hogy beleremegett a szívem?

Aztán ismét megcsapott a nyugtalanság. Fel kellett állnom. Csöngöttek.

Ő állt az ajtónál, Kocsis Béla. De mintha már régebben itt ácsorogna. Szinte éreztem is a mozdulatot, ahogy kezét a csengőhöz emeli és visszarántja.

— Eljöttem magához.

A szobában nem ült le, hanem az asztal mellett állt. Barna ruhája végig begombolva, még valami nyakkendőt is kötött. Vörös haja vizes kefével lesimítva, de hátul csak fölugrott a búb. — A felesége fésülhette meg, a kabátujj foszlányait is ő vághatta le.

Le kellett ülnöm, — olyan nehéz lett a szívem. Rá se néztem nem is kérdeztem semmit.

Ő pedig beszélt.

— A feleségem kért, hogy jöjjek fel, mert baj lesz az igazolással. Azt akarta, beszéljek magával. Mindenfélét magyarázott nekem odalent, dehát engem az egész tézta nem érdekel.

Kicsit előredült, mintha rá akarna esni az asztalra.

— Én küldtem a nyakára a nyilasokat, tudja? Gondoltam, kapok valamit azokból az eldugott holmikból. Hát erről volt szó. Nem is kell, hogy ezt elmondja a házbizalminak, lemegyek én magam. A feleségem persze nem tudja, ő azt hiszi, okos vagyok. Okos. Beszélj vele szépen, mondta a feleségem, hogy van két gyereked... — Ki törődik az én két gyerekemmel? És nekem nem kell, hogy megbocsássanak, mert olyan ember azért még mindig vagyok... — Elvakkantotta magát. — Rongyember, mondja hát, rongyember!

Én pedig csak ültem előtte. Szólni akartam, kiáltani: — elég, hallgasson már! — De még mindig beszélt.

— Futni hagyhatna, miért ne? dehát köszönöm szépen! Mindig csak azt látnám az arcán: jó, jó, tudom ki vagy, akkor töröm ki a nyakad, amikor akarom. Meg aztán piszok munka volt, amit magával csináltam. Sokszor ordítani tudnék éjjel, ahogy ülök az ágyamban, a gyerekeket pedig kihajítani. Menjenek, ne legyenek velem együtt, ne szívják azt a levegőt, amit én! Ahogy megállnak előttem: Apa, a Janika verekedett, apa, az öcsi becsúzlizott egy ablakot. — Közben néznek, hogy én, igen, majd én rendet teremtek, mert ki

tudná, mit lehet és mit nem? Hogy akkor mit érzek!... De teszek én igazságot. Elverem őket, azt a két ártatlant. Tudják meg, micsoda gazember vagyok én, micsoda utolsó... Ne tudjanak nekem megbocsátani se ők, se magál Mert olyan az én bűnöm...! — Okos voltam, meg lehet velem elégedve a feleségem? Vagy még mondjak valamit? Még kell egy kis szósz?...

Vihogni kezdett, egész teste rázkódott.

Rákiáltottam.

— Üljön le!

Elugrott előlem, kezét halántékához kapva. Így nézett egy darabig a két tenyere közül, aztán kirohant.

Az előszobaajtóból hallottam, ahogy levágtat a lépcsőn. Le a házbizalmihoz.

Én se térhetek vissza a szobámba. Le kell menjek Kocsis feleségéhez és gyerekeihez. Nem maradhatnak most egyedül. Az is lehet, hogy többé már nem hagyhatom el őket, hiszen gyűlöletben élénének. — Mit mondok majd annak a két gyereknek?...

Mindegy már. Az apjuk elindult a maga útján, én is elindulok a magamén.

Margaret Boyd

SZÁRAZSÁG

Álmomban hús eső szakadt,
fénylett, süppedt a föld,
a bors-fák bő szökőkutak,
víz-árjuk tündökölt.

Esőtől sustorog a rét,
kristályt habzsolt a rég
kiszikkadt torkú rét; s ömölt,
áradt, szakadt az ég.

Lehült a tikkadt érmeder,
a láva-hő kövek,
csengett a lenge lomb a fán,
áttetsző, zöld üveg.

Csodálkozó nyájak, gulyák
cuppogtak át a lágy,
kövér fűvön, és boldogan
áztak kinn a kutyák...

...Igy álmodtám az éjjel, s most,
reggel, a szomjú táj,
repedt torkába bámulok:
nem enyhült az aszály.

A légből pelyhes kismadár
aláhull szédülően,
a lovak izzó csontjai
átsütnek bőrükön.

Vijjog a kósza dögmadár,
és nincs, és nincs remény,
izzik és lángot vet a tér
az örült nap delén.

Barmok döglődnek, süt a föld,
s az ég — az nem felel.
A tátongó meder fölött
egy vándor térdepel...

Fordította: Rab Zsuzsanna